

7. Історія педагогіки / За заг. ред. член-кор. НАПН України, д.п.н., проф. А.В. Троцько. – Харків, 2008. – 556 с.; Історія української школи і педагогіки: [Навч. посібник для пед. навч. закладів] / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко – К.: Знання, 2006. – 447 с.
8. Масол Л.М. Лазар Баранович: джерела духовності / Л.М. Масол // Рідна школа. – 1993. – С. 11 – 12.
9. Пуха І.В. Про школи запорізьких козаків // Педагогіка. Вип. 9. Питання навчально-виховної роботи та історії освіти. – К.: "Радянська школа", 1970. – С. 95-108.
10. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко; Підгот. Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. – Львів: Афіша, 2001. – 663 с.: порт.
11. Сумцов М. Малюнки життя українського народного слова. / М. Сумцов. – Х.: Друкарня "Печатне Діло", 1910. – 144 с.
12. Хрестоматія з історії педагогіки: в 2-х т. Т. 2 / За заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько. – Х.: ХНАДУ, 2011. – 524 с.

Мартыненко И.И.

**СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ИДЕИ
НАЦИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УЧЕНИЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В УКРАИНЕ В XIX СТ.**

В статье на основе анализа историко-педагогических источников выделено и схарактеризовано социально-педагогические предпосылки развития идеи национального образования ученической молодежи в Украине в XIX веке.

Ключевые слова: ученическая молодежь, национальное образование, социально-педагогические предпосылки, развитие.

Martynenko I.I.

**SOCIAL-AND-PEDAGOGICAL PREREQUISITES OF THE DEVELOPMENT OF THE IDEA OF
THE NATIONAL EDUCATION OF THE STUDENTS IN UKRAINE IN THE XIX CENTURY**

In the article on the basis of the historical and pedagogical sources analysis the social-and-pedagogical prerequisites of the development of the idea of the national education of the students in Ukraine in the XIX century were singled out and characterized.

Key words: the students, national education, social-and-pedagogical prerequisites, development.

УДК 37(09) (47+57) "186": 355.231.1

Мачача Ю.М.

**ГЕНДЕРНО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ОСВІТА (НА ПРИКЛАДІ
КАДЕТСЬКИХ КОРПУСІВ СЕРЕДИНИ XIX СТ.)**

У статті йдеться про гендерно диференційовану освіту на прикладі організаційних та змістовних засад діяльності кадетських корпусів середини XIX ст. Розглядається їх роль і місце в історії розвитку чоловічої військової освіти.

Ключові слова: кадетські корпуси, чоловіча освіта, військові навчальні заклади, навчання.

XIX ст. увійшло в історію України як час кардинальних змін у суспільстві. Розширювалася мережа початкових і середніх загальноосвітніх навчальних закладів, з'являлися нові типи навчально-виховних інституцій, удосконалювався зміст, методи і форми роботи у них. Відбувається штучний поділ історії на "чоловічу" та "жіночу". І, дійсно, до початку XX ст. чоловіча і жіноча освіта відрізнялися, що було зумовлено становищем обох статей у суспільстві. Набуло поширення спільне навчання хлопців і дівчат, а також роздільне навчання. Кадетські корпуси були саме тими навчальними закладами, в яких навчалися лише чоловіки, які поповнювали офіцерський склад армії тогочасної Російської

імперії, уряд якої приділяв значну увагу підготовці військових кадрів та проводив численні перетворення в цій сфері.

Перші роботи з історії військових навчальних закладів з'явилися ще в другій третині XIX століття. У них містилися біографічні відомості про відомих викладачів кадетських корпусів, випускників, історія виникнення і функціонування цих навчальних закладів. У останні десятиліття XIX ст. з'являються перші аналітичні роботи – це праці П.А. Галенковського, в яких автор робить спробу розглянути методи педагогічного впливу на вихованців кадетських корпусів.

Велику роль у реформуванні військових навчальних закладів та у вивченні цієї проблеми зіграв генерал М.С. Лалаєв, який є автором цікавих досліджень, в яких досить повно висвітлено історію початкових військових навчальних закладів ("Історичний нарис військово-навчальних закладів, підвідомчих Головному їх управлінню (1700-1880)", "Наші військово-навчальні заклади (1828-1912)" та ін.

У 20-х рр. XX ст. вийшли статті В.А. Муратова "Система військової освіти" (1919 р.), М.Н. Александра "Навчальна справа у військових училищах дореволюційного періоду і нинішніх радянських військових школах" (1922 р.), що носили здебільшого описовий характер.

Початок радянського періоду у вивченні військових навчальних закладів пов'язаний з іменами М.І. Алпатова і М.Н. Жесткової, праці яких розкривають організацію навчально-виховного процесу в кадетських корпусах, військових гімназіях та прогімназіях.

В історіографії сучасного періоду спостерігається зростання інтересу науковців до закладів військового профілю в дореволюційній Росії. Спектр проблем, що вирішуються у зв'язку з вивченням історії військових навчальних закладів у дисертаційних дослідженнях російських науковців надзвичайно широкий. Варто відмітити праці С.В. Бордунова "Розвиток теорії та практики підготовки офіцерського складу у військовій школі дореволюційної Росії другої половини XIX – початку XX століття" (1991 р.), Н.М. Аурової "Кадетські корпуси в системі дворянської освіти і культурного життя Росії: кінець XVIII – перша половина XIX століття" (1999 р.), О.В. Голощапової "Духовно-моральне виховання в кадетських корпусах в Росії в другій половині XIX – початку XX ст. на прикладі Самбірського кадетського корпусу" (2007 р.) та багато ін.

На відміну від російських науковців, у працях сучасних українських дослідників (М.О. Балабай, А.П. Ткачук, Ю.М. Пікуль, та ін.) певна увага приділяється діяльності кадетських корпусів на українських землях, які входили до складу Російської імперії, але інші важливі аспекти функціонування цих військових навчальних закладів розглядаються фрагментарно.

Аналіз наукової розробленості проблеми дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної педагогічної науки відсутні історико-педагогічні дослідження, присвячені ролі, місцю та історичному значенню кадетських корпусів у історії освіти Російської імперії. Вище викладене обумовило актуальність нашого наукового пошуку.

Мета дослідження. У цій публікації ми пропонуємо розглянути особливості гендерно диференційованої освіти, а саме чоловічої військової освіти на прикладі кадетських корпусів середини XIX ст.

Унікальність ролі кадетських корпусів в історії Російської імперії безсумнівна. Варто згадати, що у XVIII ст. при нерозвиненості системи громадянської освіти саме вони виконували функції і цивільних навчальних закладів, займаючись підготовкою цивільних чиновників, по суті, поєднуючи початкову, середню і вищу (університетську) освіти. На початку XIX ст. вони стають професійними навчальними закладами з орієнтацією на військову службу, поповнюючи армію досить кваліфікованими й освіченими офіцерами, адже розмежування сфер діяльності військових і цивільних освітніх установ ще не завершилося, і кадетські корпуси як і раніше відрізняв "універсалізм" як спадщина колишніх часів.

Варто зазначити, що кадетські корпуси як закриті навчальні заклади, перебували під

безпосереднім контролем головного начальника військових навчальних закладів, якими в XIX ст. були особи імператорської родини: великі князі Костянтин Павлович і Михайло Павлович. Таким чином, існував тісний зв'язок між урядом і військовою освітою, що перетворювало її на особливу сферу внутрішньої політики держави, без урахування якої було б складно скласти уявлення про зміст цієї політики в цілому.

З середини XVIII і аж до останньої третини XIX ст. військові навчальні заклади були дворянськими за своїм складом, і тільки поразка в Кримській війні й реформи 60-70-х рр. призвели до поступових змін соціального складу військових навчальних закладів, до їх демократизації. Це дало можливість поліпшити підготовку офіцерів у всіх їх типах.

Важливим, на нашу думку, є той факт, що абсолютна більшість політичних діячів першої половини XIX ст. вийшли із стін кадетських корпусів, які стали підґрунтям для формування їх політичних і моральних уявлень. Серед них були художники В.В. Верещагін і П.А. Федотов, автор "Тлумачного словника" В.І. Даль, письменники О.М. Радищев і Ф.М. Достоєвський, композитори М.А. Римський-Корсаков і Ц.А. Кюї, фізіолог І.М. Сеченов та ін.

Сучасна російська дослідниця Н.М. Аурова у своїй статті [2, с.182] наголошувала, що кадетське середовище сприймалося її членами (як вихованцями, так і наставниками) як особливий світ, який відрізнявся чітко вираженою кастовістю. Долучення до його складу давало відчуття винятковості не тільки у зв'язку з приналежності до вищого стану (у стінах корпусу всі були однаково рівні перед покаранням), а й за приналежністю до того чи іншого навчального закладу, збереження цих почуттів і після закінчення корпусів під час служби офіцерами. Якщо говорити про найбільш характерні життєві шляхи осіб, які закінчили кадетські корпуси, то для більшості випускників отримана освіта мала пряме відношення до подальшої військової кар'єри аж до відставки або до кінця життя або, в іншому випадку, відбувався перехід з військової служби на цивільну.

Звернемо увагу на те, що ж відбувалося в кадетських корпусах. За час навчання в корпусі відбувалося відчуження вихованця від сім'ї, батьків. Кадети з віддалених куточків імперії роками не бачили своїх рідних, і кадетський корпус, як би тяжко вони в ньому не страждали, особливо на перших порах, ставав для багатьох рідною домівкою, з яким до кінця днів вони пов'язували найтепліші спогади.

Кадетські корпуси свого роду "держави в державі" зі своїм внутрішнім статутом, нормами і правилами життя. Більшість вихованців мирилось з суворим побутом, вважаючи, що це своєрідне гартування характеру і що саме таке виховання мало зробити їх здатними до перенесення всіх труднощів військового життя. Практично всі випускники, які обрали військовий шлях відчували вдячність корпусам. Дійсно, незважаючи на те, що в корпусах було постійне пригнічення волі, кадети все ж стежили, наскільки, звичайно, могли, за всіма змінами "зовнішнього світу", читали все, що могла надати їм корпусна бібліотека, і те, що могли потай принести від рідних і знайомих.

Н.М. Аурова зазначає [2, с. 184], що одним з проявів збереження корпоративності й корпусного братства були товариські обіди, на які збиралися кадети різних випусків, створення товариств взаємодопомоги для незаможних однокласників, допомогу вдовам своїх корпусних товаришів для виховання дітей. Але товариства не було між кадетами різних кадетських корпусів. Почуття ворожості зберігалось протягом усього життя. Кадети 2-го кадетського корпусу в Петербурзі неприязно ставилися до вихованців Дворянського полку. Випускники Пажеського корпусу називали випускників кадетських корпусів "бурбонами".

А.В.Беляєв у своєму дослідженні стверджує [3, с.94], що середовище товаришів, у яке занурюється кадет з самого раннього віку, стає все ближче його серцю, він починає жити його інтересами, страждати його горем, радіти його радощами. Так, вплив колективу на окремого його члена дуже корисний, скільки привчає його до суспільного життя, до усвідомлення свого життя як частини загального.

Більшість дослідників кадетського життя стверджують, що при виході з корпусу кадети залишалися дітьми в багатьох життєвих питаннях – "не знали життя". Разом з тим,

вони мали більш чіткі й свідомі уявлення про державну службу, в даному випадку – військову, порівняно з випускниками цивільних навчальних закладів. У більшості останніх уявлення про службу були не чіткими. У цьому виявлялася головна відмінність способу життя, освіти студентів і кадетів, виховання в них різного ставлення до служби і до суспільних ідеалів. У кадетів формувалося почуття обов'язку і відданість ідеї служіння государеві і Батьківщині, у студентів – уявлення служіння "високим ідеалам", часто було досить туманним. Звідси – різне розуміння, усвідомлення самих себе, свого місця і призначення в суспільстві.

Пропонуємо розглянути розпорядок дня корпусів. У 1841 р. він був уведений єдиний для всіх кадетських корпусів [1, с. 77].

5.30 – 7.00 – підйом, молитва, сніданок;

7.00 – 8.00 – приготування уроків;

8.00 – 11.00 – дві лекції, між якими 15-хвилинна прогулянка на свіжому повітрі в будь-яку погоду (до -10 градусів – без шинелей);

11.00 – 12.00 – фронтове вчення;

12.00 – 13.00 – гімнастика, фехтування, танці, спів;

13.00 – 13.30 – прогулянка на свіжому повітрі;

13.30 – 14.00 – обід (з 3 страв);

14.00 – 15.00 – відпочинок;

15.00 – 18.00 – дві лекції, між якими прогулянка;

18.00 – 18.30 – відпочинок;

18.30– 20.00 – приготування уроків;

20.30 – 21.00– вечеря, перевірка, молитва;

21.00 – 21.30 – відбій.

Викладене вище свідчить про те, що у кадетських корпусах життя було суворо регламентоване: підйом по барабану, ранкова молитва, сніданок, заняття, прогулянка, обід, приготування уроків, ігри, сон.

Звернемося до побутових умов кадетських корпусів. Дослідник М.І. Алпатов зазначав [1, с.56], що на початку XIX ст. стан приміщень кадетських корпусів переважно не відповідав гігієнічним вимогам. Вони були малі, мали погану вентиляцію. У 2-му кадетському корпусі і Сирітському будинку юнаки спали по троє на двох ліжках і дихали вночі задушливим повітрям, що утворюється особливо від горіння сальних свічок. Антисанітарний стан кадетських корпусів створював сприятливі умови для масового поширення різних захворювань. Періодично в корпусах проводили ремонти.

Одним із суперечливих моментів у кадетських спогадах є оцінка харчування. Більшість авторів вказують, що воно було організовано погано, і пояснюють, в силу яких причин: злодійство, економія, убогість коштів, відпущених на стіл. Дійсно, нерідко саме через погану їжу у корпусах відбувалися бунти, які в особливих випадках закінчувалися виключенням вихованців з корпусу. М.І. Алпатов у своїй праці [1, с.55] зазначає, що звичайний сніданок і обід кадета в першій половині XIX ст. складався з таких страв: уранці давали (вівсянку) або шматок чорного хліба з сіллю, о 12 годині дня – обід, що складався з супу або борщу, зі шматком жорсткої яловичини, пирогів, о 16.00 годині дня давалася булка і склянка води, а на вечерю – суп і гречана каша. З іншого боку, для багатьох кадетів, що не мали родичів, кадетська їжа ставала рідною. Їжа була одним з небагатьох факторів, що свідчила про різний майновий стан вихованців: зазвичай близько корпусних будівель розташовувалися крамниці з харчами, і ті кадети, які мали гроші, могли користуватися їх послугами. Бідні кадети теж знаходили вихід з положення: за гроші або за їжу вони вирішували завдання краще забезпеченим, але відстаючим однокласникам.

В.М. Крилов у монографії "Кадетські корпуси і російські кадети" [6] описує форму кадета, зазначаючи, що його мундир пройшов у процесі свого становлення три етапи розвитку. Перший, з 30-х рр. до кінця XVIII ст., характеризувався появою кадетського одягу, його строкатим розмаїттям поряд з деякими ознаками уніфікації. Другий, з початку до 80-х

рр. XIX ст., відрізнявся прагненням до вироблення однакової, виправданої у своїх специфічних особливостях форми кадет. Третій етап, з кінця XIX ст. відповідав як гігієнічним вимогам, що висуваються до одягу учнів, так і завданням навчальної та виховної роботи з ними. Зовнішній вигляд кадетів, завдяки системі традиційних елементів даної їм форми, у всіх випадках визначав їх як органічну частину армії, повноправних представників військової школи.

Уважаємо за доцільне розглянути те, як піклувалися про здоров'я вихованців кадетських корпусів. Медичний персонал був зобов'язаний проводити щоденний обхід приміщень, слідкувати за чистотою, температурою житлових кімнат, яка мала бути не нижчою +13. Лікар куштував їжу, воду і квас, спостерігав за прогулянками вихованців, оглядав їх [1, с.86]. Якщо хтось із них занедужував, то його теж оглядав корпусний лікар і поміщав у лазарет. Хворих також вивозили в Стару Руссу, на Кавказ, після важких захворювань могли на рік відправити кадету додому. Схильність до деяких захворювань (наприклад, легеневим, до туберкульозу, або золотухи) була обумовлена тим, що уродженці південних губерній погано переносили клімат Санкт-Петербурга. У більшості важких випадків, після річного перебування хворого вдома, комісія лікарів могла відрахувати вихованця з корпусу за станом здоров'я.

Кадетські корпуси першої половини XIX в. поєднували у своїй навчальній програмі загальноосвітній і військово-спеціальний курси [5]. У навчальному відношенні корпуси включали в себе 6 загальних класів (спочатку 2 підготовчих і 4 загальних; згодом було створено 1 підготовчий та 5 загальних), і спеціальний курс, що складався з I і II обов'язкових спеціальних класи, і III необов'язкового. В останній надходили, за власним бажанням, кадати, які прагнули поглибити свої знання у військових науках. У кожному класі дозволялося залишатися по 2 роки, у зв'язку з чим деякі кадати проводили в підготовчих і загальних класах дуже багато років. Пояснювалося це не тільки слабкими здібностями або лінню, але і посиленими стройовими вправами, які відбирали у кадетів сили і час для ретельного приготування уроків. Для вироблення спільного для всіх корпусів навчального плану штаб підготував єдині правила, видав "Настанови для навчання вихованців військово-навчальних закладів". У 1836 р. був затверджений навчальний план для кадетських корпусів [1, с. 62], який включав такі предмети: закон Божий, російську мову і словесність, французьку мову, німецьку мову, математику, природничі науки, географію і статистику, історію політичну, законодавство, чистописання та малювання, креслення, військові науки. Таким чином, у навчальному плані чимало часу відведено на вивчення мов, математики, історії, географії і природничим наукам (природознавство, фізика, хімія). Військові науки вивчалися тільки у спеціальних класах.

У свою чергу, за свідченням дослідника кадетського життя [1, с. 85], значну частину дозвілля вихованців становили позакласні заняття: музика, співи, плавання, верхова їзда. В окремих випадках вихованців навчали столярній справі, праці каменяра й іншим ремеслам, які могли стати в нагоді майбутньому офіцеру. У провінційних корпусах часто влаштовувалися ігри на свіжому повітрі, прогулянки до лісу. Найприємнішими розвагами вихованців були театральні і музичні вечори. У 2-му Петербурзькому кадетському корпусі щосереді влаштовувалися фортепіанні вечори, в яких брали участь і вихованці, і викладачі. На таких вечорах кадати грали на фортепіано, співали, влаштовували чаювання. Важливою частиною дозвілля, яка чинила безпосередній вплив на формування світогляду вихованців у закритому навчальному закладі, було читання. Тому питання створення бібліотек та налагодження книгодрукування в кадетських корпусах було важливим. Але, на жаль, у більшості корпусів позакласні заняття не проводились, що негативно впливало на виховну роботу в них.

За свідченням Ю. Галаніна [4, с. 39], кадетські традиції – це правила, норми поведінки кадет, а також символи, знаки відмінності, кадетські ритуали і ін., що передавалися від покоління до покоління і зберігалися тривалий час у кадетському середовищі. Не можна відокремити від традиції і такі складові, що століттями

впроваджувались в ньому як: погони, кокарди, емблеми, знаки, прапори, зброя, стройові прийоми. Кадетські традиції виникали як у самому кадетському середовищі, так і існували офіційно. Найбільш повно вони знайшли відображення в "Правилах Російського корпусу" або "Звітах генерала Адамовича своїм кадетам". Деякі з них прижилися і в сучасних військових навчальних закладах. Однією з найпоширеніших традицій у кадетських корпусах було святкування корпусних ювілеїв. Святкування ювілеїв – дат заснування корпусів – відбувалося особливо в урочистій формі. Прийнято було відзначати також ювілеї найбільш відомих викладачів і начальників закладів.

У пореформений період, особливо на початку ХХ ст., відбувається повільний процес модернізації військово-навчальних закладів, більш пильна увага звертається на склад вихователів і викладачів, ведеться постійний пошук такого змісту викладання, яке б забезпечувало і суто військову підготовку, і досить широку загальноосвітню.

Завершити короткий огляд навчально-виховних аспектів діяльності військових навчальних закладів середини ХІХ ст. нам хотілося б словами одного з їхніх випускників. На його думку, кадети були людьми, які "полум'яно любили свою Батьківщину, твердо вірили в її високе призначення, які дивилися на свої обов'язки як на священний обов'язок, який належало нести безкорисливо, покійно й бездоганно".

Історія військової школи, увібравши в себе кращі традиції військово-педагогічної думки, упродовж століть слугувала еталоном військового виховання та освіти чоловіків. Досягнення вітчизняної військової науки – це плоди національної системи військової освіти.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Актуальними та перспективними вбачаємо дослідження різних навчальних, виховних та ін. аспектів діяльності кадетських корпусів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алпатов Н.И. Учебно-воспитательная работа в дореволюционной школе интернатного типа (Из опыта кадетских корпусов и военных гимназий в России) / Н.И. Алпатов. – М., 1958. – 246 с.
2. Аурова Н.Н. Атмосфера и быт в кадетских корпусах Российской империи в конце XVIII – первой половине XIX вв. / Н.Н. Аурова / [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.06.13.: <http://www.reenactor.ru/ARH/PDF/Aurova.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Беляев А.В. Кадетские корпуса: опыт корпоративного воспитания / А.В. Беляев // Педагогика, 2008, №1. – С.91-98.
4. Галанин Ю. Воспитание кадет на вековых традициях российских кадетских корпусов / Ю. Галанин // Кадетский журнал, 2010. – №1 (січень). – С.38-42.
5. Кадетский корпус / [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.06.13.: <http://ru.wikipedia.org/wiki> – Загол. з екрану. – Мова рос.
6. Крылов В.М. Кадетские корпуса и российские кадеты / В.М.Крылов // [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.06.13.: <http://www.adjudant.ru/cadet/02.htm> – Загол. з екрану. – Мова рос.

Мачача Ю.Н.

ГЕНДЕРНО ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ(НА ПРИМЕРЕ КАДЕТСКИХ КОРПУСОВ СЕРЕДИНЫ ХІХ В.)

В статье говорится о гендерно дифференцированном образовании на примере организационных и содержательных основ деятельности кадетских корпусов середины ХІХ в. Рассматривается их роль и место в истории развития мужского военного образования.

Ключевые слова: кадетские корпуса, мужское образование, военные учебные заведения, обучение.

GENDER DIFFERENTIAL EDUCATION (FOR EXAMPLE THE CADETS CORPS TO THE MIDDLE OF NINETEENTH CENTURY.)

The article deals with gender-differential education for example organizations and substantive principles of the cadets corps to the middle of the XIX century. Consider their role and place in the history of men military education.

Key words: cadets corps, education of men, military education, study.

УДК 377.8(09)

Осова О.О.

ПРОБЛЕМА ВИХОВУЮЧОГО НАВЧАННЯ У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ (ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті здійснено аналіз літературних джерел періоду українського Відродження, в яких висвітлено окремі аспекти виховуючого навчання, визначено динаміку розвитку досліджуваної проблеми.

Ключові слова: виховуюче навчання, українське Відродження, пам'ятки літератури, навчальні посібники, статуту.

Вимогою сьогодення є відродження української школи, що має увібрати в себе кращі народні та загальнолюдські ідеали, традиції, здобутки вітчизняної та світової педагогічної думки минулого й сучасності. Звернення дослідників до історії педагогіки, переоцінка ними фактів життя й діяльності окремих особистостей допомагають по-новому оцінити здобутки вітчизняної педагогіки в контексті історичних подій та скористатися ними для формування й удосконалення освітніх технологій. Вивчення теоретичних пошуків і практичного досвіду представників українського шкільництва має сприяти глибшому пізнанню історико-педагогічного минулого України.

Прогресивні погляди вчених минулого не втратили своєї значущості й у наш час. Ґрунтовне дослідження, широке висвітлення й адаптоване до культурночасового контексту застосування провідних ідей освітньої спадщини забезпечує дотримання принципів єдності, спадкоємності та наступності в розвитку педагогічної науки. Звернення до першоджерел, у яких відображено надбання національної системи освіти в минулому, сприяє усвідомленню сучасності й визначенню перспектив розвитку педагогіки. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема виховуючого навчання у період українського Відродження.

Аналіз історико-педагогічної літератури з теми дослідження [1-4] дозволяє стверджувати, що проблема виховуючого навчання розглядалася в контексті розвитку вищої педагогічної й середньої освіти з урахуванням регіонального компонента (Т. Завгородня, Л. Коваленко, Н. Побірченко, І. Шумілова та ін.); творчої спадщини вітчизняних педагогів Г. Ващенко, Б. Грінченка, М. Корфа, С. Миропольського, К. Ушинського (Р. Вендровська, Л. Голубнича, А. Доценко, М. Калмикова, О. Тишик, Л. Штефан та ін.); ролі, функції, вимог до особистості вчителя та викладача (Л. Голубнича, Л. Зеленська, В. Микитюк, Е. Панасенко та ін.). Частково питання історико-педагогічного характеру проблеми, що досліджується, відображено в працях таких авторів, як М. Виноградова, В. Євдокимов, Б. Коротяєв, В. Лозова, М. Поташник, Ю. Сокольніков та ін., де обґрунтовано сутність і шляхи реалізації принципу виховуючого навчання, виховні можливості змісту освіти, форм і методів навчання. Однак, як доводить аналіз літератури, історіографія проблеми виховуючого навчання у період українського Відродження не була предметом історико-педагогічного аналізу.